

Forum for Natur og Friluftsliv - Sør-Trøndelag

Sandgata 30, 7012 Trondheim
Tlf.: 94109461 E-post: sor-trondelag@fnf-nett.no

Klima- og miljødepartementet
postmottak@kld.dep.no

Kopi til Klæbu kommune, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Sivilombudsmannen

Trondheim, 7. juli 2016

Angående kommunedelplan for Vassfjellet, Tanem-Tulluan

Forum for Natur og Friluftsliv er et samarbeidsnettverk for naturvern- og friluftslivorganisasjoner som i Sør-Trøndelag består av elleve organisasjoner med over 33 000 medlemskap. FNFs organisasjoner arbeider for å fremme tilrettelegging for friluftsliv, stier og fiskeplasser, samt å motivere til økt deltakelse i mange typer friluftsliv, som jakt og fiske, turgåing, sykling, padling, vandring, skigåing og studier av ulike artsgrupper.

Vi ber herved Klima og miljødepartementet revurdere Klæbu kommunes vedtak om kommunedelplan for Vassfjellet, Tanem-Tulluan, fattet den 16. juni 2016 og kunngjort på kommunens nettsider den 22. juni 2016¹.

FNFs generelle vurdering av saken:

Saken er viktig lokalt og regionalt, med tanke på blant annet tap av myr og forringelse av vannkvalitet i de lokale bekkene, og ikke minst for friluftslivet, ettersom adkomstmulighetene til Vassfjellet, som er et svært viktig markaområde, blir redusert og forringet.

Sammenslåing mellom Klæbu kommune og Trondheim kan medføre at politikerne i nær fremtid kan prioritere annerledes enn de har gjort hittil, noe som allerede nå burde fått innvirkning på sakens utfall, med tanke på f.eks. plassering av næringsområdet/industri og prioritering av friluftsverdiene.

FNF har i saken sett nærmere på tema relatert til natur og friluftsliv, inkludert folkehelse i forbindelse med aktiviteter i naturen. Også i lokalbefolkningen er det stort engasjement i saken, med ytterligere tema som avhelseaspektet, landbruk, bomiljø osv.

FNF vil her gjennomgå aspekter vi mener departementet bør se nærmere på.

1 <https://www.klabu.kommune.no/Global-Meny/planer/Temaplanerdelplaner/Kommunedelplan-Tanem-Tulluan/Vedtatt-plan/>

Innhold

- 1) Vurdering av saksbehandlingsfeil
- 2) Manglende hensyn til "allmenne landskaps- og friluftsjnteresser av vesentlig regional verdi"
 - a) Adkomst til og bevaring av natur- og friluftsområder
 - b) Vannforskriften
 - c) Myr - naturverdi, klimautslipp og samlet belastning
 - d) Andre naturverdier
- 3) Kommende revidering av kommuneplanens arealdel, samt reguleringsplanene.
- 4) Friluftsliv og folkehelse, barn og unge
- 5) Andre faktorer (som faller utenfor mandatet til FNF)

1) Vurdering av saksbehandlingsfeil

Vi ber departementet vurdere om det er gjort saksbehandlingsfeil.

- Statlige sektormyndigheter, som fylkesmannen, har innsigelsesrett (PBL § 11-15 og § 11-16.). Innsigelser ble ikke varslet i løpet av høringsperioden. Rundskriv fra Klima- og miljødepartementet (KLD) datert 10. juni 2016² legger imidlertid nye føringer for innsigelser, og det bør vurderes om disse gjelder for denne saken.
- Ved saksbehandlingsfeil kan det klages inn til Klima- og miljødepartementet (KLD). F.eks. om det er manglende kartlegginger, eller om planene ikke stemmer overens med overordnede kommunale planer, nasjonale interesser eller regional plan: PBL § 11-16: *"Departementet kan, selv om det ikke er reist innsigelse, oppheve hele eller deler av planen eller gjøre de endringer som finnes påkrevd, dersom den strider mot nasjonale interesser eller regional plan."*

2) Manglende hensyn til "allmenne landskaps- og friluftsjnteresser av vesentlig regional verdi"

Vi mener det er manglende hensyn til landskap og friluftsliv. I FNFs høringsuttalelse fra 29. april 2016³ nevner vi en del faktorer for biologisk mangfold, naturmangfold; gammelskog og viltkorridor. Vi kan også nevne viltoverganger som bør vurderes grundigere, siden det i området også blir oppgraderinger av fylkesvei 704. Mye vilt blir allerede påkjørt.

10. juni 2016 sendte Klima- og miljødepartementet (KLD) ut et rundskriv for å klargjøre rundt miljøforvaltningens innsigelsespraksis. Er miljøkravene er strammet inn etter høringsprosessen, og har fylkesmannen fått utvidet eller klargjort innsigelsesgrunnene slik at det bør gjøres en ny vurdering? Har rundskrivet tilbakevirkende kraft? Fra FNFs side er spesielt punktene 3.2, 3.4, 3.6, 3.7, 3.9 og 3.10 aktuelle i denne saken, og inneholder potensielt innsigelsesgrunnlag fra statlige myndigheter.

Vi viser til flere momenter:

2 Rundskriv T-2/16: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-og-vesentlige-regionale-interesser-pa-miljoomradet--klargjoring-av-miljoforvaltningens-innsigelsespraksis/id2504971/>

3 <http://fnf-nett.no/file=12176>

a) Adkomst til og bevaring av natur- og friluftsområder

Merk at fylkesmannen i Sør-Trøndelag hadde innsigelse til kommuneplanen i 2011 blant annet på grunn av de store naturinngrepene som sperrer adkomsten til Vassfjellet⁴.

Vi oppsummerer disse innsigelsene og Klæbu kommunes behandling av disse under *Tillegg* nedenfor. Som der framkommer konkluderer kommunen bare enkelt med at vilkårene for innsigelsene har falt bort, og i forslaget til kommunedelplanen for Tanem-Tulluan i 2015 omtales kun råstoffutvinningen, helt kort. Hensyn til natur- og friluftsliv blir ikke tilstrekkelig vurdert.

Under *Tillegg* finnes også relevante utdrag av rådmannens vurderinger i saken, der «*hensynet til nærmiljø, friluftsliv og natur*» fremdeles omtales, og vi vil spesielt trekke fram:

«Rådmannen har fortsatt den oppfatning at åpning av steinbrudd innenfor de nevnte områdene innebærer meget store inngrep i viktige natur- og friluftsområder, og i nærmiljøet for de som bor i denne delen av Klæbu. Støy og støv forsterker konsekvensene av inngrepene.»

Vi mener det ikke er tatt tilstrekkelige hensyn til innsigelsene fra fylkesmannen når det gjelder natur- og friluftsverdier, og kan begrunne dette nærmere:

Adkomsten fra nordøst til Vassfjellet, som er definert som "svært viktig" markaområde, blir sterkt redusert. Tilgjengeligheten til Vassfjellet er eller vil bli redusert også på tilgrensende områder. Det bør vurderes et moratorium for å få sett grundig på de samlede innvirkningene på friluftslivet rundt Vassfjellet. Adkomsten til Vassfjellet vil nå reduseres betydelig av spesielt steinbruddet på Tanem-Tulluan, samt planer om stort hestesports-/travsenter på Fuglmyra like sør for planområdet, alpinanlegget lenger sør, og nytt hyttefelt nordøst for alpinanlegget. I tillegg kommer fylkesvei 704 som i nord (over Skjøla) som vil bli bredere og i større grad enn før utgjøre en hindring for ferdsel fra beboere nær Tiller til Vassfjellet, mens den vil gå i tunnell forbi Tanem og Tullan før den igjen kommer opp i dagen lenger sør.

Alt dette skader Vassfjellets praktiske verdi som markaområde for befolkningen i både Klæbu og Trondheim. Selv om det blir gjort forsøk med å tilrettelegge for fortsatt gjennomfart i områdene, noe vi forutsetter, så vil opplevelsesverdiene kunne bli så svekket at det får betydelig innvirkning på folks motivasjon til å utøve friluftsliv i området.

Vi mener det er avgjørende viktig å begrense eller stanse planene ved Tanem-Tulluan, slik at skadevirkningene på friluftslivet stanses. Alle de fire følgende kartlagte friluftsområdene blir skadelidende av dette vedtaket (se også punkt 4 nedenfor):

- Grønkorridoren gjennom Forset grustak er av viktig verdi⁵.
- Tanem oppvekstsenter-nærturterreng på nordvestsiden er av svært viktig verdi⁶.
- Utfartsområdet Vassfjellet nord er av viktig verdi⁷.
- Selve markaområdet Vassfjellet er av svært viktig verdi⁸.

4 Sak 27/11, Forslag til kommuneplan 2010-2021, Kommunestyret i Klæbu, møtedato: 09.06.2011: https://www.klabu.kommune.no/PageFiles/3001/kst_sak_090611.pdf

5 <http://faktaark.naturbase.no/KartlagtFriluftsliv?id=FK00006238>

6 <http://faktaark.naturbase.no/KartlagtFriluftsliv?id=FK00006223>

7 <http://faktaark.naturbase.no/KartlagtFriluftsliv?id=FK00006233>

8 <http://faktaark.naturbase.no/KartlagtFriluftsliv?id=FK00004819>

b) Vannforskriften

Tullbekken er / har vært egnet biotop for elvemusling⁹, og er av den grunn spesielt viktig å ivareta. Dette gjelder uavhengig av manglende funn de senere år, som vi frykter kan knyttes til nettopp forurensning fra Forset Grus AS på Tanem-Tulluan, slik som slampartikler og sprengstoffrester (ammonium og nitrat gir gjødselvirkning og kan forekomme i lokalt høye konsentrasjoner, samt eventuelt ammoniakk som har giftvirkning for dyr selv ved lave konsentrasjoner), opphopning av sedimenter og eutrofiering (gjengroing, økt nedbrytning og økt oksygenforbruk). Biotopen skal ha en økologisk tilstand som gjør at elvemuslingen med tiden kan komme tilbake.

Vannforskriften¹⁰ §4 og §12 sier at miljøtilstanden skal opprettholdes, og alle tiltak som gjennomføres må bidra til å sikre dette. Generelt skal ikke inngrep som reduserer tilstanden i vannforekomstene godkjennes, jf. vannforskriften §12. Nye inngrep skal heller ikke tillates hvis det er *fare for forringelse*.

Ingen sak er for liten, og det gjelder også Tullbekken. Bit-for-bit-forringelse av vassdragene er hovedproblemet. Forringelse skal ikke skje.

c) Myr - naturverdi, klimautslipp og samlet belastning

Samlet belastning for tap av myr i denne regionen bør vurderes. Hvis både Tullusmyra (industri) og Fuglmyra (hestesenter) forsvinner, så er det alvorlig. Tullusmyra er definert som «*intakt lavlandsmyr*», med middels verdi¹¹. Fuglmyra like utenfor planområdet er foreløpig ikke formelt kartlagt, men er ifølge eksperter en «*intakt høgmyr*».

Status for lavlandsmyrer er nylig hevet, bl.a. gjennom Meld. St. 14 (2015-16) *Natur for livet*, og det kan sees på som en ny nasjonal føring. Det er for tiden mye fokus på at myr har vært for enkelt å bygge ned og/eller drenere, og det gir tap av viktige biotoper for artsmangfoldet, og dessuten enorme klimautslipp. Nedbygging av myrene Tullus- og Fuglmyra vil utgjøre et betydelig areal.

Eksempel på klimautslipp – Nydyrking av Hangerslettmyra, Byneset, Trondheim¹²

Omtrent halvparten av opprinnelig myr er dyrket opp, og utslippene er estimert til rundt 2790 tonn CO₂-ekvivalenter per år. Dette tilsvarer 1900 personbiler, eller 1 % av antall personbiler i Sør-Trøndelag. Dyrkes resten kan tallene ganges med to.

Naturmangfoldloven krever en vurdering av samlet belastning for økosystemene av tilsvarende type i regionen, dvs. om tapet av tilsvarende naturtyper, biotoper og biologisk mangfold er for stort. Naturbase har ikke oppført myrene i området, og heller ikke verdien av disse, men en oversikt over myr av denne typen, *intakt lavlandsmyr*, fra 2009 viser at mye er ikke kartlagt¹³.

Dette gir grunn til bekymring for om vurderingen av samlet belastning har vært godt nok.

9 Artskart, forkortet lenke: <https://goo.gl/oifT6X>

10 <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-12-15-1446>

11 Vegvesenets konsekvensutredning, Miljøfaglig utredning, for Fv704 Sandmoen-Tulluan, s. 428-429; http://www.vegvesen.no/_attachment/1096721/binary/1074526?fast_title=Vedl.+9+-+KU+%E2%80%90+rapporter+fra+Norconsult.pdf

12 Foredrag av Anders Lyngstad, Vitenskapsmuseet, NTNU under Miljøvernkonferansen til fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Trondheim den 24. mai 2016.

13 http://lager.biofokus.no/ftp/Naturtyper_vern/faktaark/A07_innlandsmyr.doc

d) Andre naturverdier

Det er også andre naturverdier i området som bør bevares, og vi mener heller ikke disse er godt nok ivaretatt. Herunder er spesielt lavarten *trådragg*, som er en art av nasjonal forvaltningsinteresse – en norsk ansvarsart, med mer enn 25 % av Europeisk bestand i Norge¹⁴. Viser igjen til høringsvar fra FNF¹⁵.

3) Kommende revidering av kommuneplanens arealdel, samt reguleringsplanene.

Vi mener at det er uklokt å åpne for drift av steinbrudd og anlegge industrianlegg så nær boligfelt og viktige friluftsområder. Kun departementet kan nå gripe inn og omgjøre vedtak i denne saken, og unngå ytterligere skader på natur- og friluftsverdiene og negative innvirkning på lokalbefolkningen. Det vil ikke være tilstrekkelig å kun påvirke detaljer i de kommende reguleringsplanprosessene for de enkelte tiltak og arealer i denne kommunedelplanen. Det kreves en helhetlig vurdering av området og tilgrensende arealer.

Kan også nevne at R2 i planområdet regnes som et nytt uttak. Klæbu kommune skal i utgangspunktet forholde seg til retningslinjene fra Samarbeidsutvalget for Trondheimsregionen, "*Pukk og grus i Trondheimsregionen*"¹⁶.

4) Friluftsliv og folkehelse, barn og unge

Friluftsliv er en samling av aktiviteter med svært stor oppslutning, ni av ti sier at de er interessert i friluftsliv¹⁷. Friluftsliv skaper mye fysisk aktivitet og dermed bedre folkehelse, det er dessuten den gruppe av aktiviteter som størst potensial å nå ut til enda flere, i alle aldre fra barn til eldre. Spesielt friluftsliv i nærområdet er et viktig lavterskeltak som aktiviserer grupper som er lite fysisk aktive. To tredeler av befolkningen sier at om de skal bli mer aktive er det fysisk aktivitet i naturen de er interessert i å begynne med eller gjøre mer av¹⁸.

Hvor viktige naturområdene er for folkehelsen og trivsel blir ofte glemt når man skal avklare arealsaker. De fleste er enige i at vi trenger mer friluftsliv for å kutte sykehusutgiftene, men når man diskuterer hvor et nytt boligfelt eller industriområde skal plasseres er det friluftslivets anlegg som man ofte tar først. Å kartlegge, bevare og opparbeide attraktive friluftsliv- og turområder er et av de viktigste folkehelseiltakene. Det er ikke bare når friluftslivsområder forsvinner at det har en effekt på hvor mye vi går på tur, men når det kommer nye inngrep i et område blir opplevelsen redusert. Den reduserte opplevelsen kan gjøre at man ikke kommer seg ut like ofte, naturopplevelsen og rolige omgivelser er en av de viktigste motivasjonsfaktorene for å komme seg ut i naturen¹⁹.

14 http://artnasjonal-faktaark.miljodirektoratet.no/?id=Observations/TRH/L/651914_1

15 Begge FNFs høringsvar i saken kan finnes her: <http://fnf-nett.no/7291.7289.Uttalelser.html>

16 https://www.stfk.no/en/Tjenester/Plan_klima_og_Miljo/Pukk-og-grus--motorsport-og-skytebaner-i-Trondheimsregionen/

17 TNS Gallup 2012

18 Synnovate oktober 2010

19 Synnovate 2009

Friluftsliv er knyttet tett opp mot folkehelse, og vedtaket kan være i strid med kommunens egne målsettinger rundt dette (folkehelseplan²⁰).

Klæbu kommune har kartlagt og verdsatt sine friluftsområder etter Miljødirektoratets veileder M98, jf. oversikten i avsnitt 2a ovenfor. Viktig å merke seg er at deler av friluftsområdet er verdivurdert opp mot nytten det har for Tanem oppvekstsenter (skole 1-7. trinn, barnehage og SFO). Ifølge kartleggingen er dette området verdsatt til 5 (beste verdi) for bruk, funksjon, egnethet, tilrettelegging, kunnskapsverdier, og tilgjengelighet, 4 for potensiell bruk, 3 for opplevelseskvaliteter, 2 for symbolverdi, utstrekning og lydmiljø, og 1 (minst verdi) for regionale/nasjonale brukere og inngrep. Dette viser at nytteverdien lokalt er meget høy, men kvaliteten av området er sterkt redusert.

Vi minner om at friluftsliv er svært viktig for folkehelsen, og om nasjonalt eller regionalt viktige friluftsområder får redusert sin opplevelses- og nytteverdi, vil dette kunne få negative følger.

5) Andre faktorer (som faller utenfor mandatet til FNF)

- Helseproblemer med støv og støy for beboerne. Langtidseffekter. Driftstid 50 år.
- Redusert eiendomsverdi ved inngrep i omgivelsene.²¹
- Landbruk: Adkomst med beitedyr til Vassfjellet, som er viktig beiteområde, blir redusert.
- Kulturminner, inkludert gammel ferdselsåre.

Vi ber herved Klima og miljødepartementet revurdere Klæbu kommunes vedtak om kommunedelplan for Vassfjellet, Tanem-Tulluan.

Brevet støttes av: FIVH-Trondheim, Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag, Norges Jeger og Fiskerforbund i Sør-Trøndelag, Norsk Botanisk forening Trøndelagsavdelinga, Norsk Ornitologisk Forening avdeling Sør-Trøndelag, Syklistenes Landsforening, Trondhjems Turistforening og Trondheim Turmarsjforening.

Erik Brenna
Fylkeskoordinator
FNF Sør-Trøndelag

20 <https://www.klabu.kommune.no/Global-Meny/planer/Temaplanerdelplaner/Folkehelseplan-for-Klabu-kommune/>

21 NINA rapport 1114, Economic valuation of ecosystem services for policy, se f.eks. sammendraget side 6-7. http://www.openness-project.eu/sites/default/files/NINA%20Report%201114%20-%20%20Ecosystem%20service%20valuation%20Oslo%20pilot_final_web.pdf

Tillegg

Behandlingen av fylkesmannens innsigelser mot kommuneplanen

Jf. sak 27/11, Forslag til kommuneplan 2010-2021, Kommunestyret i Klæbu, møtedato: 09.06.2011²².

Under overskriften «Områder for råstoffutvinning langs Vassfjellet» står det:

«Fylkesmannen har som miljøvernmyndighet innsigelse til alle nye områder for råstoffutvinning i området (R1-4), inntil mer helhetlige vurderinger er gjennomført. Holdningen er basert på at planforslaget legger beslag på betydelige areal langs Vassfjellet, og medfører store naturinngrep og belastning på nærområdene med støy, støv og trafikk. Det savnes en overordnet vurdering og beskrivelse av:

- Behov/muligheter, lokalisering og etterbruk, eventuelt med avbøtende tiltak/rekkefølgebestemmelser*
- Samlet belastning av naturmangfoldverdiene i Vassfjellet*
- Støy/støvf forholdene i boligområdene og økt trafikk»*

Under overskriften «Fylkesmannens uttalelse av 10.05.2011 – områder for råstoffutvinning langs Vassfjellet» står det:

«Fylkesmannen ser det som positivt at det vedtas en bestemmelse om helhetlig planlegging, og forstår dette slik at det ikke åpnes for nye masseuttak innenfor området før en slik plan er vedtatt.»

Under overskriften «Vassfjellet skisenter» står det:

«Fylkesmannen som miljøvernmyndighet har innsigelse til områder for kombinert formål boliger/fritidsbebyggelse. Innsigelsen er basert på rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal- og transportplanlegging og på områdets verdi som regionalt friluft- og utfartsområde. Bl.a. følgende moment trekkes fram:

- Det er et nasjonalt og lokalt mål at arealpolitikken skal legge til rette for redusert utslipp av klimagasser, og redusert transportbehov*
- Gjellan/Trøåsen dekker behovet for boliger i lang tid framover og bidrar til positiv sentrumsutvikling og godt utbygd servicetilbud*
- Tilsvarende store areal i Vassfjellet vil være ressurskrevende med hensyn til etablering av infrastruktur og service*
- Store inngrep i utmarksområdene bidrar til gjenbygging av grønnstrukturen*
- Markaområder nært større byer er verdifulle»*

Under overskriften «Konklusjon» står det:

«Det foreligger ikke lenger vilkår eller innsigelser fra Fylkesmannen eller andre myndigheter. Rådmannen anbefaler derfor at kommunestyret vedtar framlagte forslag til kommuneplan, med samfunnsdel og arealdel.»

I forslaget til kommunedelplanen for Tanem-Tulluan i 2015²³ henvises det bare kort til råstoffutvinningen:

«Fylkesmannen hadde innsigelser til kommuneplanen, og godkjente ikke nye områder for råstoffutvinning sør for Tanem – utover mer helhetlige vurderinger forventes at behovet klarlegges, og at etappevis utnyttning og avslutning inngår i planen.»

Utdrag fra rådmannens oppsummering til sluttbehandlingen av saken²⁴

Det mest sentrale spørsmålet ved sluttbehandlingen av planen gjelder områdene som er foreslått til steinuttak. Skal hensynet til nærmiljø, friluftsliv og natur i Vassfjellmarka være utslagsgivende? Eller skal næringsmessige hensyn tillegges mest vekt? Formannskapet har signalisert at steinuttak i områdene R2 og K3 B skal være med i planen.

Rådmannen har fortsatt den oppfatning at åpning av steinbrudd innenfor de nevnte områdene innebærer meget store inngrep i viktige natur- og friluftsområder, og i nærmiljøet for de som bor i denne delen av Klæbu. Støy og støv forsterker konsekvensene av inngrepene.

(...)

For øvrig mener rådmannen at de samlede konsekvenser av næringsvirksomhet og utbygging langs foten av Vassfjellet er moderate, med bl.a. små eller ingen konflikter med jordvern, og begrensede konflikter med naturverdier.

23 Kommunedelplan for Vassfjellet – Tanem-Tulluan, Planbeskrivelse, Forslag, 10.09.2015:
https://www.klabu.kommune.no/Documents/Planer/Kommunedelplan%20Tanem-Tulluan/7_planbeskrivelse.pdf

24 <https://www.klabu.kommune.no/Global-Meny/planer/Temaplanerdelplaner/Kommunedelplan-Tanem-Tulluan/Vedtatt-plan/>